

01.11.2018

«Потяг людства до відкриттів ніколи не зникне», – академік Ярослав Яцків

Про стан, проблеми та перспективи розвитку вітчизняної науки щоденна всеукраїнська газета «День» розпитала відомого вченого-астронома, фахівця з космічної геодинаміки та фундаментальної астрометрії, директора Головної астрономічної обсерваторії (ГАО) НАН України, голови Науково-видавничої ради НАН України, члена Президії НАН України академіка Я. Яцківа ([Національна академія наук України](#)).

«...ще ніколи в цій державі наука та інновації не були поставлені як стратегічна мета України. <...> Керівники країни думають миттєвостями, категоріями року-двох, поки вони при владі. Наука та інновації вимагають того, щоб думати про майбутнє. Те, що робиться сьогодні, може дати ефект за 10, 20 років. Я працюю в галузі космічних досліджень і знаю, що той, хто задумує космічний проект, інколи не доживає до його реалізації, – говорить академік і з жалем констатує: – Ми в Україні ще не дожили до масштабів європейських країн, Сполучених Штатів. Багаті люди повинні бути, вони є в усьому світі, але на Заході вони вкладають свої гроші у високі технології. ...уже навіть Штати [США] зрозуміли, що держава сама не може впоратись із дорогими космічними польотами, наприклад до Марса, зі створенням бази на Місяці. І держава дає замовлення приватним структурам, які ефективніші в менеджменті. В Америці уже десятки таких приватних структур, які конкурують між собою за замовлення – а в науці без конкуренції не буває».

Ярослав Яцків також розповів про те, чому українська наука переживає нині далеко не найкращі часи, і що спричинило такий стан справ: *«...як взагалі в успішних країнах відбувається планування та розвиток науки та технологій? Спочатку експерти визначають прогностичні показники – проводять так звані форсайтні дослідження, потім законодавча влада приймає стратегію розвитку науки, а виконавча влада розробляє та втілює заходи з реалізації стратегії. Щось подібне робиться й у нас, але якось не гармонізовано. Навіть у законі про наукову та науково-технічну діяльність, прийнятому в 2015 році [йдеться про нову редакцію Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»], немає статті про державну стратегію розвитку науки. Закон недосконалий, і навіть те, що там є, не виконується. <...> Якщо в державі на науку виділяється менше ніж 0,7% ВВП, значить, така держава не має майбутнього. На початку 2000-х років ми мали приблизно 1–1,25% ВВП. Сьогодні не маємо і половини мінімально необхідного. Про яку науку ми можемо говорити? Наука – це насамперед талановиті вчені, які мають доступ до світової інфраструктури, можуть боротися за гранти та отримувати їх, можуть залучати до досліджень молодь. <...> В Україні працюють ефективно ті науковці, які, отримуючи тут мізерну зарплату, мають доступ до інфраструктури інших країн і періодично від'їжджають за кордон, щоб проводити свої експерименти,*

скажімо, на Великому адронному колайдері чи на [Космічному] телескопі [імені] Габбла. <...> Усі активні співробітники нашої обсерваторії по кілька місяців на рік проводять за кордоном, щоб працювати там на хорошій апаратурі. Фактично усі мої учні, за невеликим винятком, працюють у інших країнах, на кількох континентах: у Австралії, Німеччині, Великій Британії, Штатах тощо. Вони виїхали, бо в Україні не могли реалізуватись. <...> Нам потрібна маса змін до Бюджетного кодексу, щоб він стимулював розвиток інновацій. У нас досі немає закону про інновації. Ми всюди запізнюємось, і це біда. <...> Але попри усі негаразди ми мусимо підготувати молоде покоління до змін, мусимо думати, як залучити наукову діаспору, щоб вона поверталась і тут створювались дослідницькі лабораторії, хоча б і разом із іншими країнами. Важливо, щоб науковці вигравали в Україні європейські гранти, гранти від нашого наукового фонду [мається на увазі Національно фонд досліджень України, який, як сподівається вітчизняна наукова спільнота, запрацює 2019 року]».

За словами академіка, необхідність розселення землян іншими планетами нині є очевидною: «Так чи інак, людство завжди прагнуло освоювати нові території: Антарктику, Арктику, Гімалаї... Сьогодні на Землі майже немає чого відкривати, планета доволі освоєна. А потяг людства до відкриттів ніколи не зникне. Це прагнення буде направлене на освоєння інших світів: Місяця, Марса. Робитимуть це не лише з утилітарної точки зору, щоб, наприклад, шукати ресурси, коли вони закінчатся на Землі, а й тому, що людина так побудована – бажання відкривати нове не зникло. Не кажу, що за 10, 20 років – може, за тисячу років, – але все-таки людство, як писав Стівен Гокінг, не залишиться на Землі».

Докладніше про це, а також про спільний науково-навчальний центр ГАО НАН України та Київського національного університету імені Тараса Шевченка, котрий нині споруджується на території Обсерваторії, перспективи співпраці українських та італійських астрономів (зокрема в галузі радіоастрономії), місячний проект BRAUDE-M і багато іншого дізнавайтеся з повного тексту публікації: <https://goo.gl/FhgVrR>